

RECENSEREN Bij traditionele critici groeit de ergernis over invloedrijke kunstbloggers. 'In de huidige kunstkritiek gaat de educatieve en oordelende taak verloren.' Musea zijn blij met de extra aandacht.

tekst Isabel Baneke

Iedereen is kunstcriticus

Kunstkritiek, daar kun je over nadenken. En je zorgen over maken, of er zelfs een omvangrijke serie boeken over maken. Peter de Ruiter, kunsthistoricus aan de Rijksuniversiteit Groningen, doet het allemaal. Vandaag presenteert hij in het Amsterdamse Rijksmuseum het laatste deel van 'Kunstkritiek in Nederland 1885-2015' tijdens een symposium. In die elfdelige boekenreeks, die met steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds tot stand kwam, onderzoekt hij met dertien kunsthistorici de geschiedenis en waarde van de Nederlandse beeldende kunstkritiek. Vele duizenden kunstkritiek teksten namen de auteurs voor het enorme naslagwerk onder de loep. Ook interviewden ze nog in leven zijnde critici.

In het Groninger Museum geeft hij tekst en uitleg, bij een verzameling toeters van koper en staal gemaakt door ontwerper Maarten Baas. Er klinkt een onverstaanbaar gemurmel uit, het zijn 'roepoeters en spreekbuizen', die samen de kakofonie van meningen in deze tijd symboliseren. De Ruiter ziet ook overeenkomsten met conceptueel kunstenaar Marcel Duchamp, zegt hij.

Mensen zonder kunsthistorische bagage kunnen moeilijker relaties leggen met andere kunstenaars of stromingen. "En dat is prima", zegt De Ruiter. "Maar ben je geïnteresseerd in kunst, wil je Baas leren begrijpen en je in zijn werk verdiepen, dan heb je een geschoolde kunstcriticus nodig om jouw kijken te sturen."

Die traditionele kunstcriticus heeft concurrentie gekregen. Op onder meer Facebook, Instagram en YouTube zijn talloze 'kunstrecensies' te vinden. Van websites beheerd door ongeschoolde kunstliefhebbers als cultypleasure.nl, tot trendbeheer.com van twee kunstenaars en een viertal jonge kunsthistorici die op kunstmeisjes.com losjes over tentoonstellingen schrijven: op internet is iedereen kunstcriticus.

Alarmbel

De Ruiter grijpt het symposium van vandaag aan om de alarmbel te luiden. In de afgelopen twee decennia is het aantal kunstrecensies in kranten en tijdschriften flink teruggelopen, en de weinige oordelen die de pagina's sieren, worden al maar korter. "Dat is een probleem", stelt de hoofdredacteur van de boekenreeks ferm. "Het is de taak van kwaliteitsbladen om lezers duiding te bieden, hen te vertellen welke kunst er echt toe doet en kunstverschijnselen te ontwaren. Zij moeten het artistieke debat gaande houden. Nu kunstkritiek aan gezag heeft ingeboet, gaat een deel van de serieuze aandacht voor onze cultuur verloren."

Met de opkomst van het wereldwijde web werd ook de aandachtsspanne van de gemiddelde lezer korter. Informatie moet tegenwoordig bondig, gevarieerd en visueel aantrekkelijk zijn; kranten passen zich aan die behoefte aan. "En dus moeten diepgravende recensies plaatsmaken voor signalementen van tentoonstellingen, grote foto's en bolletjes en sterren."

Volgens De Ruiter zijn we teruggekeerd naar de tijd waarin kunstkritiek ontstond. "In het midden van de 18de eeuw werd het genre geboren in de koffiehuisen en cafés van Wenen, waar 'gewone' mensen hun meningen over tentoonstellingen ventileerden. Nu zie ik dat op internet. En dat is prima, maar het een mag het ander niet vervangen. Meningen over kunst, fris van de lever, en kwalitatieve kunstkritiek zijn twee verschillende dingen."

Amateurs

Conservator hedendaagse kunst en design Sue-an van der Zijpp van het Groninger Museum is het met dat laatste eens. Maar ook de 'amateurs' die foto's, video's en teksten over tentoonstellingen via het internet verspreiden, zijn volgens haar belangrijk voor de kunstwereld.

Van der Zijpp vermoedt dat de online kunstbloggers en instagrammers samen een groter en diverser publiek bereiken dan de kwaliteitskranten. "Ik vraag me af hoeveel mensen die krantenrecensies daadwerkelijk uitlezen. Vaak zijn het toch wat moeilijker geschreven teksten, bedoeld voor de groep lezers die al in kunst is geïnteresseerd. Bepaalde kunstwebsites bedienen een groter en ook ander publiek. Jongeren bijvoorbeeld."

Delen van 'Kunstkritiek in Nederland 1885-2015'.

En voor musea geldt: hoe meer aandacht, hoe beter. De pr-afdelingen van musea focussen zich daarom niet meer louter op de klassieke kunstcritici. Zo gooide het Rijksmuseum meermaals de deuren open voor bekende Instagrammers en nodigt het Groninger Museum op openingen van tentoonstellingen ook invloedrijke online recensenten uit.

"Als museum willen wij uiteindelijk een zo breed mogelijk publiek trekken", legt Van der Zijpp uit. "Of dat nu met een selfie is, of met een recensie geschreven door een doorgewinterde kunstcriticus."

Maar moet kunst per se voor iedereen toegankelijk zijn, vraagt kunsthistorica Jonneke Jobse zich af. Zij schreef mee aan 'Kunstkritiek in Nederland 1885-2015'. "Natuurlijk mag iedereen over kunst schrijven. Maar kunst is een specialisme, het is meer dan alleen mooi. Wie enkel met een 'innocent eye' naar beeldende kunst kijkt, mist de rijkdom die het kan brengen."

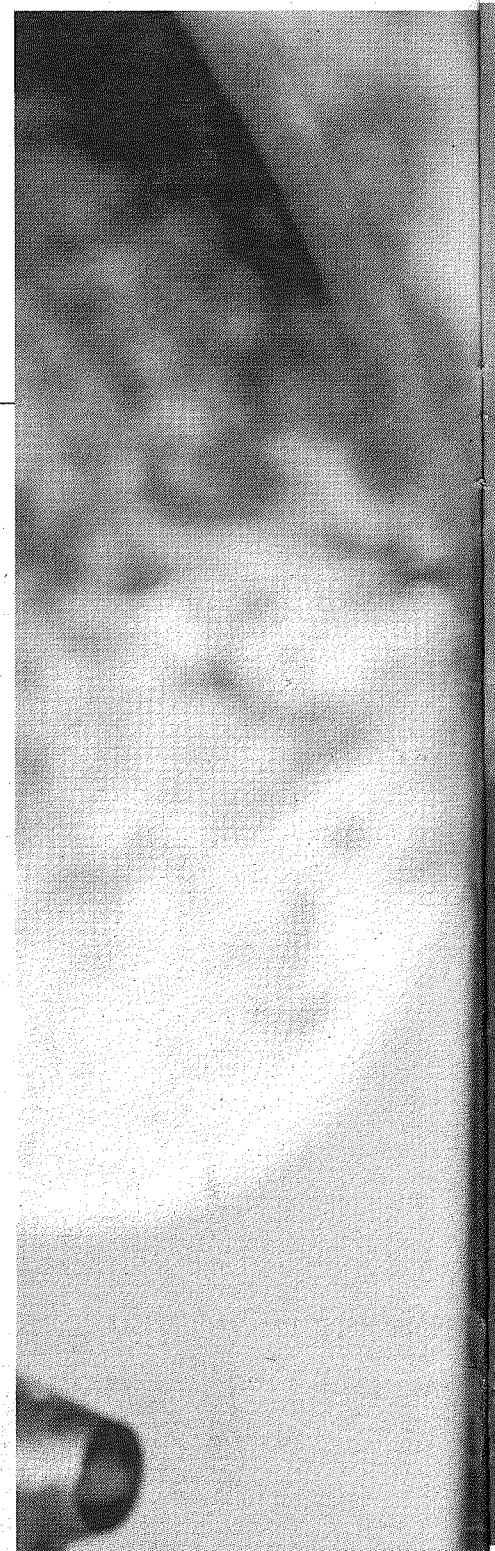
Toeschouwers die kunst daadwerkelijk willen beleven zoals het is bedoeld, moeten volgens haar nieuwsgierig zijn en zich willen verdiepen. "In de intentie van de maker, bijvoorbeeld, en die van degene die de tentoonstelling heeft samengesteld. Goede kunstcritici bieden de lezer dat soort informatie, schrijven meer dan alleen: 'Goh, leuk die verkoolde meubels van Baas'. Ze hebben een educatieve en oordelende taak. Dat laatste gaat in de huidige kunstkritiek verloren."

Diepgang

Dat klopt, kaatst Van der Zijpp terug. "Maar diepgang moet ook groeien. En door die enorme pluriformiteit van kunstverslagen, in kranten en op internet, lok je misschien ook nieuwe mensen de kunstwereld in, die na zo'n laagdrempelige introductie geïnteresseerd raken in kunst en hun kennis langzaam maar zeker uitbouwen."

Van jong en ongeschoold in de kunsten tot oud en geleerd en alles ertussenin: volgens Van der Zijpp is er plaats voor allemaal. Een invloedrijke kunstliefhebber die op internet tentoonstellingen beoordeelt en een kunstcriticus die voor een krant schrijft hebben simpelweg verschillende functies. Waar de een voornamelijk enthousiasmeert, velt de ander een kritisch oordeel vanuit zijn vakmanschap, kennis en kunde.

Alleen dat laatste gebeurt helaas steeds minder, zeggen De Ruiter en Jobse. De laatste voegt toe: "De vraag is wat de lezer of kijker uit kunst wil halen. Wil je onbevangen naar kunst kijken en geniet je voldoende van je persoonlijke interpretatie? Dat kan. Maar wie meer wil, en zijn of haar leven wil verrijken met kennis over kunst, die zal zich moeten verdiepen. En de kwalitatieve kunstcriticus kan daarbij een intermediair zijn."

'Wie enkel met een 'innocent eye' naar beeldende kunst kijkt, mist de rijkdom die het kan brengen'